

JÄTTEISIIN LIITTYVÄT KRIMINALISOINNIT

Kihlakunnansyyttäjä Jarmo Rintala, Pohjanmaan syyttäjänvirasto

Poliisiammattikorkeakoulu 13.11.2018

Ympäristön turmeleminen, RL 48 luku 1 §

- 1 mom. 1 kohta

"Joka ... saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti"

- Tekijä voi olla kuka tahansa.

- Saattaminen ja päästäminen ovat ensisijaisesti aktiivista toimintaa, jättäminen on ensisijaisesti laiminlyöntiä (HE 94/1993).

- Jättäminen: Kiinteistön uuden omistajan rikosvastuu kiinteistöllä saantohetkellä olleista jätteistä? (Vaasan HO 29.4.2014 nro 347, Hyvinkään KO 5.2.2018 nro 103946)

- Jätelain määritelmän mukaan (Jätelaki 5 §) jätteellä tarkoitetaan ainetta tai esineettä, jonka sen haltija on poistanut tai aikoo poistaa käytöstä taikka on velvollinen poistamaan käytöstä.

Ympäristön turmeleminen, RL 48 luku 1 §

➤ 1 mom. 2 kohta

"valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta vastoin

l) jätelain (646/2011) 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä,

m) jätelain nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa"

- Ulottaa rangaistavuuden sellaisiin tekoihin, jotka saattavat olla vaarallisia ympäristölle, mutta joissa ei (välttämättä) ole kyse päästöistä ympäristöön.
- Käytännön tapauksissa tulee usein sovellettavaksi sekä 1 mom. 1 kohta että 2 kohta, koska menettelyt tyypillisesti sisältävät sekä päästöihin taikka roskaantumiseen johtanutta toimintaa (1 kohta) että sellaista 2 kohdassa määriteltyä toimintaa, jossa päästön tai roskaantumisen vaara on tarjolla.

Ympäristön turmeleminen, RL 48 luku 1 §

- 1 mom. 3 kohta

"laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa"

- Jätelain 6 §:n mukaan jätehuollolla tarkoitetaan jätteen keräystä, kuljetusta, hyödyntämistä ja loppukäsittelyä, mukaan lukien tällaisen toiminnan tarkkailu ja seuranta sekä loppukäsittelypaikkojen jälkihoito ja toiminta välittäjänä.
- Jätelain 4 luvussa on säädetty mm. jätehuollon järjestämisvastuun kohdistumisesta, lakkaamisesta ja siirtymisestä.
- Varsin usein jätteisiin liittyvässä ympäristön turmelemisessa on laiminlyöty jätehuollon järjestämisvelvollisuus sen lisäksi, että on syyllistytty 1 ja / tai 2 kohdan mukaiseen menettelyyn.
- Lisäksi Jätelain 5 luku "Kunnan järjestämä jätehuolto" ja 6 luku "Tuottajavastuu"

Ympäristön turmeleminen, RL 48 luku 1 §

- 1 mom. 4 kohta

"tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä vastoin

- a) jätelakia, sen nojalla annettua säännöstä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä,

- b) jätteiden siirrosta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1013/2006 tai

- c) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852"

- Tältä osin myös tahallisen rikoksen yritys on rangaistava (RL 48 luku 1 § 2 mom.).

- Maahantuojana ja maasta viejänä pidetään sekä sitä, joka konkreettisesti vie jotain rajan yli että hänen toimeksiantajaansa. (HE 94/1993)

Ympäristön turmeleminen, RL 48 luku 1 §

- Kaikissa em. kohdissa (1 – 4) kuvattujen tekojen tulee olla omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.
- Jätelain 72 §:ssä on säädetty roskaamiskiellosta, ja tavallaan pykälä sisältää myös roskaantumisen määritelmän. Myös maan alle haudattujen jätteiden on oikeuskäytännössä katsottu aiheuttaneen roskaantumista.
- Ympäristön pilaantumisen käsitteen tulkinnassa voidaan tulkinta-apuna käyttää ympäristönsuojelulain 5 §:ssä olevaa ympäristön pilaantumisen määritelmää.
- Seurausta koskevan tunnusmerkistötekijän tulee täytyä myös silloin, kun kyse on 4 kohdassa tarkoitetusta jätteiden maahantuonnista, maasta viennistä ja Suomen alueen kautta siirrosta.

Ympäristön turmeleminen, RL 48 luku 1 §

- ▶ Ympäristön turmeleminen edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta.
- ▶ Yleensä jätteisiin liittyvissä rikoksissa tästä ei aiheudu ongelmia.
- ▶ Tahallisuus tai törkeä huolimattomuus saatetaan kuitenkin kiistää sillä perusteella, ettei tekijä tiennyt tai mieltänyt, että hänen hallussaan olleet esineet tai aineet luokitellaan jätteiksi.
- ▶ vrt. KKO:2015:66 – olosuhdetahallisuus lääkerikoksessa
- ▶ Tahallisuuden täyttyminen ei edellytä tekijällä olleen yksityiskohtaista tietoa käsittelemiensä esineiden tai aineiden oikeudellisesta sääntelystä.
- ▶ Tahallisuuden kannalta riittävänä on pidettävä sitä, että tekijä tietää, mitä aineita tai esineitä hän käsittelee, ja että hänellä on ollut mahdollisuus selvittää menettelynsä oikeellisuus.

Muut RL 48 luvun tunnusmerkistöt

- Törkeää ympäristön turmeleminen, ympäristörikkomus ja tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen soveltuvat tietysti myös jätteisiin liittyviin rikoksiin.
- Jätteisiin liittyvä rikollisuus on ilmiönä sen tyyppinen, että sillä usein tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka rikokset tehdään erityisen suunnitelmallisesti.
- HE 55/2015: Huomattavan hyödyn määrän arvioinnin tulisi tapahtua suhteessa vastaavanlaisesta rikoksesta yleensä odotettavaan hyötyyn nähden.
- Erityistä suunnitelmallisuutta ilmentää teon laajamittaisuus ja järjestelmällisyys, laajat valmistelut sekä ilmitulon välttämiseen tähtäävät etukäteisjärjestelyt.
- Ympäristörikkomuksena rangaistaan myös ympäristöluvan hakemisen laiminlyönti, vaikka menettely olisi ollut sellaista, että lupa olisi voitu myöntää (RL 48:3.3).

Jätelainsäädännöstä

- ▶ Jätelain nojalla on annettu useita alemman asteisia säännöksiä, joiden vastainen menettely voi siis täyttää rikoslain 48 luvussa säädettyjen rikosten tunnusmerkistöt tai joista voi saada lisää ymmärrystä siitä, miten olisi lain mukaan tullut menetellä.

- ▶ Esimerkkejä:

VNA jätteistä (179/2012), VNA eräiden jätteiden hyödyntämisestä maanrakentamisessa (843/2017), VNA jätteen polttamisesta (151/2013), VNA kaatopaikoista (331/2013), VNA romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa (123/2015), VNA paristoista ja akuista (520/2014), VNA sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta (519/2014 ...

- ▶ Ympäristöministeriön nettisivuilla on laajempi luettelo jätelainsäädännöstä.

Esimerkki

- Rikosnimike: Ympäristön turmeleminen
- Teonkuvaus:

A on toiminimensä toiminnassa harjoittanut ammattimaisesti ja laitosmaisesti erilaisten jätteiden keräämistä omistamalleen kiinteistölle sekä jätteiden käsittelyä. A:lla on ollut kunnan myöntämä ympäristölupa rakennuspurkutavaran lajittelualueelle. Ympäristöluvassa on määritelty, mitä jätejakeita A saa kiinteistöllään lajitella, ja lisäksi luvassa on toiminnalle asetettu erinäisiä määräyksiä.

Harjoittamassaan jätteiden keräämis- ja käsittelytoiminnassa A on tahallaan tai ainakin törkeästä huolimattomuudesta saattanut ja jättänyt em. kiinteistölle runsaasti erilaisia jätteitä lain ja ympäristöluvan vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä ympäristölupaa. A on saattanut ja jättänyt kiinteistölle runsaasti muutakin jätettä kuin rakennuspurkutavaraa, mm. romuajoneuvoja (osassa moottoreissa öljyt sisällä), polkupyöriä, metalliromua, öljytynnyreitä, akkuja ...

Esimerkki (jatkuu)

A on varastoinut jätteitä hallitsemattomasti ja lajittelemattomasti pääosin paljaan maan päällä, vaikka ympäristöluvassa on edellytetty rakennuspurkutavaran varastoimista vaihtolavoilla. A ei myöskään ole varastoinut jäteöljyjä ympäristöluvassa edellytetyssä säiliössä vaan öljyä on ollut muun muassa ruosteisessa tynnyrissä.

A on varastoinut ja käsitellyt romuajoneuvoja paljaalla maalla ilman lainsäädännössä edellytettyjä ympäristön suojelemiseksi säädettyjä rakenteita. A on haudannut ja sekoittanut jätteitä maahan, polttanut jätteitä sekä muuten käsitellyt jätteitä hallitsemattomasti ja hylännyt niitä.

Kuvatulla menettelyllään A on tahallaan tai ainakin törkeästi huolimattomuudesta laiminlyönyt jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa sekä käsitellyt ja säilyttänyt aineita, tuotteita ja esineitä vastoin jätelain 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä sekä jätelain ja ympäristönsuojelulain nojalla annettua säännöstä.

A:n menettely on aiheuttanut ja ollut omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista sekä aiheuttanut roskaantumista.

Esimerkki (jatkuu)

► Lainkohdat:

Rikoslaki 48 luku 1 § 1 mom. 1 – 3 kohdat

Ympäristönsuojelulaki (527/2014) 16 § ja 27 § sekä liitteen 1 taulukon 2 kohta 13f

Jätelaki (646/2011) 13 §, 28 § ja 72 §

Ympäristönsuojelulaki (86/2000) 7 § ja 28 §

Jätelaki (1072/1993) 6 § ja 19 §

VNA romuajoneuvoista (581/2004) 6 § ja 9 §

VNA romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa (123/2015) 7 § ja liite 2

Ympäristönsuojeluasetus (169/2000) 1 § 13 f kohta

Jätelain rikkominen, JL 147 § 2 mom.

- Edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta.
- Ei ole ns. blankosäännös vaan momentissa on tarkasti yksilöity ne lainkohdat, joiden rikkominen täyttää jätelain rikkomisen.
- Ei edellytä ympäristölle tai terveydelle aiheutettua vaaraa tai vahinkoa (ei edes teolla aiheutettua roskaantumista).
- Seuraamuksena pelkästään sakko.
- Toissijainen RL 48 luvun 1 – 4 §:issä säädettyihin tunnusmerkistöihin nähden.

Rajanvetoja

- ▶ Jätelain rikkomisen ja RL 48 luvun 3 §:ssä säädetyn ympäristörikkomuksen välinen rajanveto? Milloin roskakasa on niin pieni, ettei ympäristölle aiheutettu vahinko ole edes vähäistä?
- ▶ Jätelaki 147 § 3 mom.: Rikesakosta ainoana rangaistuksena 72 §:ssä säädetyn roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta säädetään rikesakkorikkomuksista annetussa laissa.
- ▶ Laki rikesakkorikkomuksista 16 §: Jätelain 72 §:ssä säädetyn roskaamiskiellon tahallisesta tai törkeästä huolimattomuudesta tapahtuneesta vähäisestä rikkomisesta määrätään roskaajalle 100 euron rikesakko.

Laiminlyöntimaksu, JL 131 - 133 §

- ▶ Tietyistä laiminlyönneistä on Jätelain 131 §:ssä säädetty määrättäväksi laiminlyöntimaksu.
- ▶ Laiminlyöntimaksun määrää valvontaviranomainen.
- ▶ Laiminlyönneistä, joista laiminlyöntimaksu voidaan määrätä, ei ole säädetty rikosseuraamusta.
- ▶ Laiminlyöntimaksua ei voida määrätä sille, joka on tuomittu rangaistukseen samaa asiaa koskevasta rikkomuksesta tai jos asia on vireillä esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa (Jätelaki 133 § 2 mom.).
- ▶ Jos asiakokonaisuudesta on käynnistetty tai tarkoitus käynnistää esitutkinta, on syytä tarkasti harkita, onko yksittäisestä osateosta tarkoituksenmukaista määrätä laiminlyöntimaksua.
- ▶ Jätteisiin liittyviä rikoksia sivuava tyypillinen tilanne, josta on säädetty laiminlyöntimaksu, on se, että jätteen kuljettaja tai välittäjä on laiminlyönyt jätelain 94 §:ssä säädetyn velvollisuuden tehdä hakemus toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin.